

FRANSIZLARIN ZONGULDAK'TAKİ SİYASİ, EKONOMİK VE KÜLTÜREL FAALİYETLERİ (1854-1923)

Ersin ÇORA*

Özet

Zengin kömür yataklarına sahip Zonguldak'ı Fransızlar Kırım Savaşı sırasında tanıdılar. XIX. yüzyılın sonlarında Mimar Yanko'nun Zonguldak'ta liman imtiyazı alması ile Fransız sermayesi Zonguldak'a girdi. İmtiyazın alınmasından sonra Fransızlar Zonguldak'ı müstemleke haline getirmeye çalıştılar. Zonguldak'ta kendileri için modern bir mahalle kurdular. Kente konsolos atadılar. Kilise ve okullar açtılar. Sinema, tiyatro, tenis kortları gibi sosyal yaşam alanları oluşturdular. Yerli halk ise yoksulluk içerisinde madenlerde çalıştı. Koşullarda ya da derme çatma barakalarda yaşadı. Zonguldak'a Batılıların giyimleri, yiyecekleri, eğlence hayatları ve ev eşyaları Anadolu'nun diğer şehirlerine göre toplumsal hayata daha önce yansıdı. Ayrıca kültürel etkileşim Zonguldak'ta kültür seviyesi yüksek bir zümreyi ortaya çıkardı. I. Dünya Savaşı sırasında Fransızlar Zonguldak'tan çıkarıldılar. Osmanlı Devleti savaştan yenik ayrılınca tekrar kente gelen Fransızlar şehri işgal ettiler. İşgalin ilk aylarında tepki ile karşılaşmadılar. Ancak 1920 yılının başlarından itibaren kentte Milli Mücadele yanlıları güçlendi. Alemdar olayından sonra Fransızlar kentin işgaline son vermek zorunda kaldılar.

Anahtar Kelimeler: Zonguldak, Halk, Fransa, Kömür, İşgal.

POLITICAL, ECONOMIC AND CULTURAL ACTIVITIES OF THE FRENCH IN ZONGULDAK (1854-1923)

Abstract

The French recognized Zonguldak, which has rich coal beds, during the Crimean War. XIX. At the end of the 19th century, the French capital entered Zonguldak after the architect Yanko received a port concession in Zonguldak. After the concession was taken, the French tried to colonize Zonguldak. They established a modern neighborhood for themselves in Zonguldak. They appointed a consul to the city. They appointed a consul to the

* Bülent Ecevit Üniversitesi Tarih Bölümü Doktora Öğrencisi, yunusmete67@hotmail.com.

city. They created social living spaces such as cinemas, theaters and tennis courts. Indigenous people workes in the mines in poverty. They lived in wards or in makeshift barracks. Western clothing food, entertainment and household goods were reflected in Zonguldak earlier than in other Anatolian cities. In addition, cultural interaction revealed a group with a high cultural level in Zonguldak. During World War I, the French were expelled from Zonguldak. When the Ottoman Empire was defeated in the war, the French, who came to the city again, occopied the city. In the first months of the occupation, they did not face any reaction. However, from the beginning of 1920, the supporters of the National Struggle got stronger in the city. After the Alemdar incident, the French had to put an end to the occupation of the city.

Keywords: Zonguldak, People, France, Coal, Occupation.

GİRİŞ

Zonguldak'ın gerçek anlamda kent olma süreci Fransız Ereğli Şirketinin kurulması ile başladı. Dolayısıyla Zonguldak kenti üzerinde Fransız kültürel etkisi kaçınılmazdı. Bu makalenin amacı Fransızların kenti ilk kez tanıdıkları Kırım Savaşından Cumhuriyet yıllarına kadar olan süreçte kenti sömürge haline getirme çabaları bu amaçla yaptıkları siyasi, ekonomik faaliyetleri ele almak ve kent insanı üzerinde Fransızların bıraktıkları kültürel etkileri değerlendirmektir.

Makalenin birinci bölümünde Kırım Savaşı yıllarında Zonguldak'ı tanımaları, Ereğli Şirketi'nin kurulması, I. Dünya Savaşı öncesinde maden ocaklarını tamamen ele geçirmek için yaptıkları çalışmalar, I. Dünya Savaşından sonra kenti işgal etmeleri ve Alemdar Olayı sonrasında kentin işgaline son vermeleri ele alındı.

Makalenin ikinci bölümünde kültürel faaliyetlere yer verildi. Zonguldak şehri kömür üzerine inşa edildi. Kömürün bulunduğu ilk yıllarda bölgede madencilik için kalifiyeli işçi bulunmaması hem ülke içinden hem de ülke dışından çok sayıda insanın kente gelip yerleşmesine neden oldu. Bu bölümde kentte Fransızların yaptıkları misyonerlik faaliyetleri, açtıkları eğitim kurumları ve farklı kültürlerin birbirlerine etkileri üzerinde duruldu.

1.FRANSIZLARIN ZONGULDAK'TA SİYASİ VE EKONOMİK FAALİYETLERİ

XIX. yüzyılın başlarında buhar makinasının deniz ve kara taşımacılığı ile sanayide kullanılmasının yaygınlaşması kömüre olan ihtiyacı arttırdı (Genç, 2007: 8; Genç, 2001: 116). Bu da dünya genelinde ve eş zamanlı olarak Osmanlı ülkesinde kömür rezervleri

aranmasına neden oldu. Aramalar sonucunda Ereğli Havzası'nda kömürün varlığı tespit edildi. Havzada ilkel şekilde ilk maden ocakları açıldı. Osmanlı Devleti maden ocaklarından kalifiyeli eleman, araç-gereç ve teknik bilgi yetersizliği nedeniyle istenilen düzeyde kömür çıkaramadı. Havzada kömür üretimini arttırmak için çalışmalar yapılırken Kırım Savaşı çıktı. Savaş sırasında İngiliz ve Fransızlar Osmanlı ile ittifak yaptılar. İngiliz ve Fransız donanmaları ülkelerinden kömür getirmek hem masraflı hem de zaman kaybına neden olacağından savaş gemilerinin kömür ihtiyaçlarını Ereğli Havzasından karşılanmasını istediler. Yapılan anlaşma ile Osmanlı Hükümeti savaş süresince havzanın yönetimini 3 Ağustos 1854 tarihinde İngiltere'ye bıraktı. İngiltere ve Fransa ile Osmanlı Devleti arasında kömürün sevki için ayrı ayrı sözleşme imzalandı (HH.d. 799 s.4). Kırım Savaşı sırasında Fransız gemilerine kömür verilme işlerini düzenlemek amacıyla Fransız bahriye mirlivalarından Laşapel Kozlu'ya geldi ve savaş sonuna kadar burada ikamet etti (Genç, 2007:28). Fransızların Zonguldak'a ilk gelişleri bu yıllarda oldu. Kırım Savaşı sonrasında Zonguldak'taki Fransızlar ülkelerine döndü.

Kırım Savaşı Fransa'nın ekonomisinin gelir gider dengesini bozdu. Ülkede 1868 yılında büyük bir ekonomik kriz yaşandı. Fransızlar 1870 yılında Almanya ile yaptıkları Sedan Savaşı'nda yenildiler ve en önemli kömür yataklarından olan Loren'i Almanya'ya kaptırdılar (Erküçük Adalar, 2019: 65, 97-98). Loren'in kaybedilmesi ve hızla gelişen teknoloji Fransızların enerji ihtiyacını arttırdı. Fransızlar enerji ihtiyaçlarını karşılamak için çareler aramaya başladılar. Kırım Savaşı sırasında tanıdıkları Zonguldak'taki maden ocaklarını işletebilmek, enerji ihtiyaçlarını buradan karşılayabilmek için girişimlerde bulundular. Ancak burası Padişah mülküydü ve yabancıların maden ocağı işletmeleri yasaktı. Bu nedenle Fransızların Zonguldak'taki madenleri işletme girişimleri sonuçsuz kaldı.

1.1.Ereğli Şirketinin Kurulması

XIX. yüzyılın sonlarında teknolojinin gelişmesi ile birlikte emperyalist ülkelerin enerji ihtiyacı arttı. Ereğli Havzası padişah mülkü olduğu için yabancıların kömür madeni işletmesi yasaktı. Havzaya girmek isteyen emperyalist ülkeler bunun çarelerini aramaya başladılar. Fransız vatandaşı Maynier 1878 ve 1880 yıllarında birkaç kez Ereğli madenlerini işletmek için imtiyaz talep etti. Ancak bu istekler reddedildi (Genç, 2007:136). Ereğli havzasından çıkarılan kömür, düzgün bir liman olmaması nedeniyle özellikle kış aylarında

nakledilemiyordu. Osmanlı Hükümeti bu sorunu çözüme kavuşturmak için havzada bir liman inşasına karar verdi. Bu amaçla Saray mimarlarından Yanko Yoannides Bey'e Kozlu'da liman inşası imtiyazı verildi. Ancak Kozlu, sahilinin sığ olması nedeniyle liman inşasına uygun olmadığı anlaşıldı. Bunun üzerine limanın Zonguldak'ta yapılması kararlaştırıldı. Yanko Bey ile yapılan sözleşmeye göre liman ve rıhtım imtiyazı alan kişi bir kumpanya teşkil edecekti. Kurulacak şirket Osmanlı kumpanyası olacaktı (Y.MTV. D:165 G:178 s.1, 25 Ağustos 1897). Yanko Yoanides, Leonidis Zarifi ve Osmanlı Bankası müdür muavini Gaston Auboyneau şirket kurmak için bir nizamname hazırladılar. 1896 yılında nizamnameyi Bahriye Nezareti'ne gönderdiler. Bahriye Nezareti'nin onayı ile 17 Kasım 1896'da Ereğli Şirket-i Osmaniyesi adı verilen şirket kuruldu. Merkezi İstanbul'da olan şirket havzanın ilk yabancı sermayeli işletmesi oldu. Yanko Bey şirket kurulduktan sonra imtiyaz ile elde ettiği tüm hakları şirkete devretti (Genç, 2010:137-139). Liman imtiyazı alan Yanko Bey ile yapılan sözleşmede "*Hafriyat esnasında kömür damarına rastlanırsa bu damarlar Ereğli Maden Nizamnamesi'ne uygun olarak müteahhit tarafından işletilecek.*" (ŞD. D:6 G:61, s.1-7, 4 Mayıs 1892) ifadesine yer verildi. Yani Yanko Bey sahipsiz olan damarları işletebilecekti. Havza vakıf arazisi olduğundan yabancıların ocak açması yasaktı. Ereğli Şirketi hafriyat sırasında rastladığı damarları Osmanlı vatandaşı kişiler aracılığı ile işletti. Zamanla şirket havzada çok sayıda ocak satın aldı. Fransa'dan mühendisler, makineler, araç-gereç, ulaşım hatları ve kömür işletme sistemleri ile havzada çıkarılan kömürü birkaç kat arttırdı. Ayrıca şirket 1897'de 1 numaralı kömür yıkama fabrikasını, 1898'de kok ve briket fırınlarını ve 1899'da onarım evini inşa etti (Güven, 2015:7,57). Tabii Fransızlara ait bu tesisler kurulurken pek çok Fransız da Zonguldak'a geldi. Zonguldak'ta 1897 yılında kumpanya tarafından yapılan liman ve rıhtım işlerinde çalışan 1.600 kusun amelenin 124'ü Fransız'dı (Y. PRK. UM. D:39 G:70 s.1, 15 Ağustos 1897). 1903 yılında havzada 2.438 amele çalışıyordu. Bunların 1.150'si Şirket-i Osmaniye çalışanıydı (DH. MKT. D:764 G:62 s.1, 5 Eylül 1903). Bunların dışında şirketin yönetiminde ve demir yolu işlerinde çalışan, tüccar olarak kente gelmiş çok sayıda Fransız vardı. Ancak Fransızların tam olarak nüfusunu gösteren bir veriye ulaşılamadı.

1.2.Fransızların I. Dünya Savaşı Öncesi Zonguldak'taki Faaliyetleri

Osmanlı Devleti, şirket ile yaptığı sözleşmede liman ve rıhtım inşaatında mühendis ve ustabaşılar dışında yabancıların Zonguldak'a gelmesine müsaade edilmeyeceğini belirtmişti.

Şirket bu kurala uymadı (Genç, 2010:140). Getirdikleri yabancı işçileri maden ocaklarında usulsüz olarak çalıştırdı. Şirket bu konuda uyarılmasına rağmen, hükümet yetkililerini umursamadı (Y. PRK. PT. D:15 G:123 s.1, 14 Ağustos 1897). Zonguldak madenlerinde çalışmak için hem ülke içinden hem de ülke dışından pek çok insan Zonguldak'a gelip yerleşti. Anadolu'da Batı Avrupalılarla Türklerin beraber yaşadıkları ilk kent Zonguldak oldu. Bu da bazı sorunların yaşanmasına neden oldu. 1897'de Zonguldak'ta Fransa Devleti vatandaşlarından Mösyö Gabriel Minyot'un mağazasında Kürtlerle Karadağlılar arasında arbede meydana geldi (HR. TH. D:210 G:44 s.1, 12 Nisan 1897). Bunun üzerine yabancıların Zonguldak'a gelmelerinin önlenmesi kararı gereğince (DH. MKT. D:2084 G:39 s.1, 15 Eylül 1897) 1898 yılında mürur tezkiresi almayan yabancıların Zonguldak'a girişi yasaklandı. Karara göre havzaya sadece fen memuru ve ustabaşı olan yabancılar gelebilecekti. Gelecek olanlar önce şirketten mühürlü belgeler alacaklardı. Bu belgeler Dâhiliye Nezareti tarafından incelenecek, uygun görülen kişilere izin verilecekti. 1 Mart 1898 tarihli ve 243 numaralı yazı ile bu durum Hariciye Nezareti tarafından sefarete bildirildi. Ancak Fransızlar bu durumu sabote ettiler. Fransızlar kapitülasyonların getirdiği ticari ayrıcalıklarla ticaret için Memalik-i Şahane'de karadan ve denizden serbestçe seyahat etme yetkisine sahip olduklarını, Zonguldak'a gelmelerine engel olunamayacağını belirttiler. Fransızlar kendilerini seyahat etmek amacıyla gelmiş gibi göstererek Zonguldak'a Fransızların gelmesini ve çeşitli işlerde çalışmalarını sağladı (BEO. D:1139 G:85411, s.1, 11 Haziran 1898); (BEO. D:1155 G:86564 s.14 Temmuz 1898).

28 Eylül 1898 tarihinde Fransa, Ereğli kasabasına gidip gelen Fransızların işlerini görmek için Fransız vatandaşlarından Mösyö Lapir adlı kişiyi konsolos tayin etti. Mösyö Lapir, asıl ikametgâhı Ereğli'de nadiren bulundu. Zonguldak'ta bir hane kiraladı ve burada ikamet etmeye başladı. Konsolos resmi bir mühür yaptırarak hükümet ile ilişkilerinde bunu kullandı. Fransızlar, Zonguldak'ta Fransız nüfusunun gittikçe artması nedeni ile konsolosun görev yerinin Zonguldak karyesine alınmasını istediler. Hükümet, karyede konsolosun bulunmasını uygun görmeyerek bunu kabul etmedi (BEO. D:1500 G:112447 s.2, 28 Eylül 1898). Ancak Konsolosun Zonguldak'ta sürekli ikametine engel olamayan Osmanlı Hükümeti Zonguldak'ı kaza yaptı. Osmanlı Hükümeti Zonguldak'ı kaza yaparak buraya atayacağı memurlar aracılığı ile Konsolosun faaliyetlerini takip etmeyi, kontrol altında tutmayı hedefledi. Fransızlar da konsolosun görev yerini Ereğli'den Zonguldak'a aldılar (BEO.

D:1500 G:112447 s.3, 27 Mayıs 1900). Fransız Konsolos Ereğli Şirketi'nin menfaatlerine engel olan devlet memurlarını İstanbul Hükümeti nezdinde baskı uygulattırarak görevden aldırdı. Bunlardan ilki Zonguldak'ın ilk kaymakamı olan Süleyman Nahifi Efendi oldu. Şirketin usulsüz ormanlardan kereste kesmesini engelleyerek Şirketin çıkarlarına engel olan Süleyman Nahifi Efendi'yi Fransızlar İstanbul Hükümetine baskı yaparak görev yerini değiştirilmesini sağladılar (BOA., DH. MKT. D:2484 G:50 s.1, 12 Mayıs 1901). Yine Fransız konsolos miri arazinin Şirket tarafından ele geçirilmesine engel olan Kaymakam İsmail Hakkı Bey'i yolsuzluk ile suçladı ve görevden alınması için İstanbul Hükümetine baskı yaptı. İstanbul Hükümeti baskılara dayanamayarak kaymakamın görev yerini değiştirmek zorunda kaldı (BOA., DH. MKT. D:2575 G:97, 16 Ocak 1902). Mösyö Lapir 1908'e kadar görev yaptı. Bu tarihte yerine Mösyö Ponis atandı (İ. HR. D:411 G:43 s.2-5, 6 Mart 1908). Hükümet, Zonguldak'taki Fransa konsolosunu 1908 yılına kadar resmen tanımadı. Konsolos Nizamnamesinin 7. maddesindeki hiçbir konsolos vekili veya memuru Dersaadet'te bulunan sefaretî vasıtasıyla Divan-ı Hümayun'dan kendisine memur ruhsatı olacak beratı elde etmedikçe memur görevlendirilemeyeceği belirtilmiştir. Mart 1908'de yapılan yazışmalar sonucunda hükümet, Fransız konsolosluğu Osmanlı Devleti tarafından tanındı (İ. HR. D:411 G:43 s.1-2, 6 Mart 1908). 1908 yılına kadar resmen tanınmasa da konsolos bölgede, Ereğli Şirketi'nin çıkarlarını korumak adına hareket ettiği gibi yeni imtiyazlar elde etmeye de çabaladı. Fransız konsolos, havzada görev yapan devlet memurlarından Ereğli Şirketi'nin çıkarlarına uygun davranmayanları zaman zaman tehdit etti. Dersaadet'teki gücünü kullanarak bazı devlet memurlarının yerlerini değiştirdi ya da görevden aldırdı. Fransa atadığı konsolos aracılığı ile bölgeyi müstemlekesi haline getirmeye çabaladı.

1907 yılında havzaya gelen Fransız Tütün Tekeli İdaresi vekili Kont Vitali bütün ocakları Ereğli Şirketi'ne bağlamak için çabaladı. Demir yolu ile Zonguldak'ı İstanbul Haydarpaşa'ya, Haydarpaşa'yı da Paris'e bağlamak için bir proje hazırladı (Çıladır, 1977:87). Havzadaki bütün ocakları satın almak istedi. Ereğli Şirketi, Ragıp Paşa'nın kurduğu Sarıcazadeler şirketinin ocakları için binlerce altın teklif etti. Ancak Ragıp Paşa bunu kabul etmeyerek şirketin havzayı tamamen ele geçirmesine engel oldu (Güven, 2015:6). Ragıp Paşa, II. Abdülhamit döneminde padişahın mabeyincisi olmanın verdiği avantajlı durumuyla hükümet üzerindeki nüfuzunu kullanarak pek çok maden ocağını ücretsiz işletme hakkını elde etti. Havzada Ereğli Şirketi'nin en büyük rakibi oldu. Ereğli Şirketi'nin havzayı ele geçirmesini engelledi. Ragıp Paşa'nın havzada devlet desteği ile Ereğli Şirketi'ne rakip

olması, Şirketin havzayı ele geçirmesini engellemesi II. Abdülhamit'in devletin güçsüzlüğü nedeni ile Fransızların havzayı müstemleke haline getirmesini resmi yollardan engelleyemeyeceğini anlayınca Ragıp Paşa gibi özel girişimcileri devlet gücü ile destekleyerek Ereğli Şirketi ile mücadele ettiği fikrini uyandırmaktadır.

Zonguldak'ta kömür bulunduktan sonra yabancılara toprak satışı yasaklanmıştı. Buna rağmen Fransızlar, şirkete ait arazileri usulsüz olarak sürekli genişletmeye çalıştı. Zonguldak limanının üst tarafında ve Kilimli karyesi hududu dâhilinde bulunan devlete ait miri araziye kendi arazilerine katmak istediler. Kayalık ve çalılık olan bu arazinin bir kısmının ekili arazi gösterilerek, sahipleri olan Küçük oğlu Mustafa ile Ayşe tarafından Ereğli Osmanlı Şirketi Meclis İdaresi azasından ve Fransa Devleti vatandaşlarından Mösyö Ganton'a satıldığını iddia ettiler. Yapılan incelemede arazinin miri olduğu ve burada arazi satışının yasak olduğu belirtilerek şirketin bu girişimi engellendi (ŞD. D:1683 G:23 s.1, 28 Kasım 1909). Şirket tarafından Rüsumat Deresi'nin doldurulması ile ortaya çıkan arazi konusunda da şirket hak iddia etti. Yapılan inceleme sonucunda doldurulmuş arazi belediyeye bırakıldı (ML. EEM. D:815 G:50 s.1, 8 Haziran 1910). Fransız konsolosu madenlerde yerli ve yabancı ameleler arasında meydana gelen olaylara müdahale etmeye çalıştı ve küçük olayları büyüterek Dersaadet üzerinde baskı uyguladı (DH. MKT. D:715 G:19 s.1, 30 Mart 1903). Osmanlı Hükümeti 1905'te Fransız konsolosun uygunsuz hareketleri nedeni ile görevinden uzaklaştırılmasını istedi. Ancak Fransızlar bunu kabul etmedi (BEO. D:2155 G:161590 s.1, 20 Ağustos 1905). Şirket sürekli maden havzasındaki arazisini genişletmeye çalıştı. Bu amaçla çeşitli usulsüzlüklere başvurdu. Usulsüzlük yaparken kimi zaman konsolos devreye girdi. Fransız konsolos Zonguldak'taki devlet memurlarını tehdit ederek veya emrivaki yaparak şirketin menfaatlerine uygun kararlar aldirmaya çalıştı. Şirketin menfaatlerini engelleyen devlet memurları üzerinde Dersaadet üzerindeki nüfuzlarını kullanarak baskı uyguladılar.

Zonguldak'ta Fransız Şirketi'ni en fazla rahatsız eden konuların başında grevler geliyordu. Bu grevlerden en önemlisi 1908 yılında meydana geldi. 1908 yılındaki grevi yerli ve yabancı Rum işçiler organize etti. Grev sırasında şirket yöneticileri ve bazı kişiler silahla tehdit edildi. İşçilerin haklarını istemeleri ve şirket yöneticilerini tehdit etmeleri Fransız konsolos ve şirket yöneticisi Kont Vitali'yi çok rahatsız etti. Fransız konsolos ve şirket yöneticisi Kont Vitali işçilerin sorunlarını onlarla görüşerek çözümlenmek yerine hükümeti

işçilere karşı kışkırttı. Hükümet yetkililerinin işçilere karşı desteğini kazanmak için “yerli ve yabancı Rumların meşrutiyet idaresine karşı düzenledikleri bir fesat olduğu ve bu gibi gösterilerin daha sonrada olabileceği” şeklinde ifadeler içeren telgraflar çektiler (DH. MKT. D:2625 G:60 s.1-3, 4 Ekim 1908). Bu ifadelerle Şirkete karşı başlayan olayları Meşrutiyet’e karşıymış gibi göstererek grevcileri sindirmeyi amaçladılar. Olaylar sırasında Zonguldak’a gelen askerlerin ve gambotun bir süre daha bölgede kalmasını istediler. Fransızlar diğer Avrupalılar gibi Osmanlı Devleti’nde çıkan gayrimüslim ayaklanmaları sırasında dindaşlarını desteklemişlerdir. Ancak bu olayda görüldüğü gibi kendi menfaatleri söz konusu olduğunda hükümeti Rumlara karşı kışkırtmaktan geri durmamışlardır.

Ereğli Şirketi, kuruluşundan 1908 yılına kadar bölgenin en güçlü şirketi oldu. İttihat ve Terakki döneminde Alman yanlısı bir politika izlenmesi ile havzada Fransız-Alman çatışması başladı. İttihat ve Terakki Partisi Almanya tarafını tuttuğu için bu yıllarda Ereğli Şirketi güç kaybetmeye başladı. Bu durum 1914 yılına kadar devam etti (Çıladır, 1977:121).

1.3. I.Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Yıllarında Zonguldak’ta Fransız Faaliyetleri

I. Dünya Savaşı’nın başlaması üzerine Osmanlı Devleti, Almanya yanında savaşa girdi. Hükümet savaşa girdikten sonra Zonguldak’taki Fransız konsolosuna kazada bulunan 150 kadar Fransız’ın memleketlerine dönmeleri konusunda emir verdi (DH. EUM. EMN. D:90 G:19 s.1, 5 Ağustos 1914). Zonguldak’ın yanı sıra Batı Karadeniz bölgesinde savaş yıllarında pek çok yabancıların bulunması bazı sıkıntıların yaşanmasına neden oldu. İnebolu civarındaki Küre Dağı’nın alt tarafındaki bölgeden Rusya’ya telsiz ve telgrafla istihbari bilgi verildiği ile ilgili haberler alındı. Bunun üzerine Zonguldak, Ereğli, Cide, İnebolu ve Sinop’taki Rum, Ermeni ve Fransız mektep ve kiliselerinde inceleme yapıldı ama herhangi haberleşme cihazına rastlanamadı (DH. EUM. 6.Şb. D:2 G:49 s.1, 6 Ocak 1915). Yine Zonguldak’ta Fransız fener memurunun faaliyetlerinden şüphelenen Zonguldak kaymakamı, Rüsumat memurunun ikametgâhının değiştirilmesini istedi (DH. EUM. 5.Şb. D:83 G:20 s.1, 25 Şubat 1915). Hükümet Zonguldak Limanı ve mahalde bulunan kömür ocaklarının yabancıların elinde bulunmasının çeşitli sakıncaları olacağını öngördü. Bu nedenle madenlerin kamulaştırılmasını kararlaştırdı. Zonguldak maden havzasındaki maden ocaklarının büyük kısmı ile limanın Ereğli Şirketi unvanlı, Fransız ve İngiliz vatandaşı sermayedarların elinde bulunmasının ülke çıkarlarını tehlikeye düşüreceği belirtildi. Bu

nedenle geçici kanun ile Seyr-i Sefain İdaresi adına kamulaştırılması uygun görüldü. Harbiye Nezareti, “*Uluslararası hukuk ve kanunlara aykırı olarak açık şehirlerin bombardıman edilmemesi hükmünü çiğneyerek Zonguldak’ı bombaladıkları için kamulaştırma bedelinin ödenmeyeceğini*” ifade etti. Kamulaştırma bedelinin bombardıman sırasında meydana gelen zarar ve ziyana karşılık sayıldı (MV. D:198 G:100 s.1, 11 Ağustos 1915). Şirketin kamulaştırılmasından sonra hükümet, Zonguldak’taki Fransızların kendi ülkelerine dönmeleri için Fransız konsolosuna emir verdi (DH. EUM. EMN. D:90 G:19/1 s.1, 21 Temmuz 1917). I.Dünya Savaşı sırasında havza, Alman Erkan-ı Harbiyesi’ne bırakıldı. Havzaya “*Harp Kömür Merkezi*”adı altında bir askeri komisyon yerleştirildi (Çıladır, 1977:110-111). Amaç bölgedeki Fransız sermayesinin nüfuzuna son vererek Alman sermayesini havzaya yerleştirmektir.

I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti yenilince İtilaf Devletleri, merkezi İstanbul olan *İtilaf Devletleri Kömür Komisyonunu* kurdular. Zonguldak’a da Fransız vatandaşı David’i görevlendirdiler (Zaman, 2012:162). Bir süre sonra da Fransızlar, İstanbul’un ve İtilaf Devletleri vapurlarının kömür ihtiyacının temin edildiği Zonguldak’ı koruma bahanesi ile işgal ettiler. 8 Mart 1919’da bir subay komutasında bir miktar Fransız askeri Zonguldak’a çıkarma yaptı. Şehri tamamen Fransız kontrolüne almak için Zonguldak’ta Türk askerine gerek olmadığını belirttiler. Hastanenin yönetiminin kendilerine bırakılmasını talep ettiler (Sarıkoyuncu, 1992:45-47). Ayrıca halka ait konutlara da el koydular. Fransız jandarmaların el koydukları konutların kirası halktan toplanan paralarla ödendi (DH. EUM. D:25 G:44, S.1-2). Fransız taburundan 30 kişiyi Üzülmaz’e, 30 kişiyi de Kozlu’ya gönderdiler. 8 Haziran’da Ereğli’yi, 18 Haziran 1919 tarihinde ise Zonguldak’ı resmen işgal ettiler (Sarıkoyuncu, 1992: 45-47,51, 57, 214). Ereğli’ye ise 300 kişilik Senegalli bir yaya bölüğü, 3 ağır makinalı tüfek ile 2 top çıkardılar. Fransızlara karşı Türk müfrezesi Keştepe sırtlarına yerleşti. İpsiz Recep ve Devrekli Muharrem’in çetesi birleşerek Fransız işgalinin yayılmasını engelledi (Peker, 1966:130).

Zonguldak’taki asker sayıları artan Fransızlar, Nizamiye Taburunun oturduğu kışlayı kendi askerlerinin ikametgâhı için istediler. Türk askerleri Nizamiye Taburunu boşalttılar. Buraya 403 asker yerleştirdiler. Burası yeterli gelmeyince amele pavyonlarına da askerlerini yerleştiren Fransızlar yer kalmayınca çarşıda ve hanlarda bulunan 4 odayı, 35 liraya askerleri için kiraladılar (DH. İUM. D:2022 G:1466-2-1, 14 Şubat 1920).

Askerlerinin silah ve mühimmatını da arttırdılar. Bu amaçla 1920 Nisan'ında Zonguldak'a 200 sandık cephane getirdiler (DH. İUM. D:2023 G:1451 s.2-3, 27 Nisan 1920). Kozlu ve Kilimli'ye takviye kuvvet gönderdiler. Çaydamarı ve Üzülmaz'e siperler kazdılar ve yığınak yaptılar. Bir taraftan da havzadaki Rumları silahlandırdılar (Sarikoyuncu, 1992:59).

Fransızlar işgalden sonra halka zulme başladılar. Tabur kumandanı Binbaşı Fulun ve tabur tabibi Meyhaneci Harlambos'un hanesine giderek kendisini ve ailesini içki içmeye zorladı. Harlambos'un namusunu lekelemek istediler. Fransız tabur tabibi, Harlambos'un yaşanan olayları Fransız makamlarına şikâyet edeceğini duyunca tekrar onun meyhanesine gitti. Tehditkâr bir dil kullanarak kendisini hanesine götürmesini isteyince kavga çıktı. Şişelerle birbirine saldırdılar. Kavga sonrasında tabip hafif yaralandı. Başka bir gece ise tabur kumandanı Fulun ile tabur tabibi tiyatrodaki kızların kendilerine teslim ve ahalinin tiyatrodan çıkarılmasını talep etti. Zonguldak kaymakamlığı, Fransızların bazı kimselerin ırz ve namuslarına tecavüz ettiklerini, bu nedenle halkın galeyana gelebileceğini belirtilerek asayiş bozan Fransız komutanının görevinden alınmasını, yerine uygun başka birinin atanmasını istedi (DH. KMS. D:56 G:48 s.4, 21 Ekim 1919).

Üzülmaz mevkiindeki Fransız askerleri ameleden bazılarının hanelerine saldırarak onları darp ettiler. Tabur komutanı Binbaşı Fulun geceleri sarhoş olarak hanelere zorla girdi. Müslüman Türkleri içki içmeye zorladı. İçmeyenleri kırbaçlattı. Bu tür olayları sık sık tekrarladı (DH. KMS. D:56 G:48 s.1, 23 Ekim 1919). Fransız Jandarma komutanı Binbaşı Fulun Osmanlı Jandarma komutanı ile birlikte Müslümanların ev ve dükkânlarında silah aradı. Aramada İbrahim adında bir şahsın dükkânında 16 adet fişek ile kullanılamaz durumda olan bir adet kama buldular. Bunlara el konuldu (DH. EUM. AYŞ. D:66 G:10 s.1, 25 Haziran 1919).

Fransızlar Zonguldak'a asker çıkardıktan sonra halkın tepkisini önlemek için ahalinin elindeki silahları topladılar (DH. EUM. ECB. D:25 G:44 s.2, 25 Nisan 1919). Kasım 1919'da Fransızlar Zonguldak'a 500 piyade ve 100 süvariden oluşan ek kuvvet gönderdi. Bölgede müdahalelerini arttırdılar. Mahaldeki polis, jandarma ve kır bekçileri için 110 tane belge hazırlayarak dağıttılar. Varakası bulunmayan güvenlik görevlilerinin silahlarına el koydular. Osmanlı askerleri için de belge hazırlamayı tasarladılar. Fransız süvarileri karye ve mücavir kazalara kadar devriye sıfatıyla dolaşmaya başladılar (DH. KMS. D:57 G:26 s.1, 24 Kasım 1919).

İşgalden yalnız Müslüman halk değil gayrimüslimlerin bir kısmı da rahatsızdı. Fransızlar, işgal yıllarında hem yer altı kaynaklarından istifade etmişler hem de burada buldukları askerlerin masraflarını yerli halktan toplanan paralardan karşılamışlardı. Halkın olası ayaklanmasına karşı yerli Rumları silahlandırarak kendi yanlarına çekmeye çalıştılar. Grevler sırasında Osmanlı Hükümetini Rumlara karşı kışkırtan Fransızlar, işgal sırasında da Rumları Türklere karşı kışkırtmışlardır.

1.4.Alemdar Olayı ve Fransızların Zonguldak'tan Çekilmesi

Fransızların Zonguldak'ı işgalinden ve kentte yaptıklarından rahatsızlık duyan Mustafa Kemal havzada milli teşkilatlanmayı sağlamak ve milli bir kuvvet oluşturmak için Cevat Rıfat Bey'i bölgeye gönderdi. Cevat Rıfat Bey, Sapça ve Filyos civarında aldığı önlemlerle Fransızların işgal bölgelerini genişletmesini engelledi (Sarıkoyuncu, 1992:158) Emekli Yüzbaşı Ethem Bey başkanlığında Zonguldak Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulduktan sonra bölgede direniş arttı. İstanbul'dan Trabzonlu Kaptan Osman Bey ve arkadaşları tarafından kaçırılan Alemdar gemisi Ereğli'ye getirildi. Ereğli'ye geldiklerinde durumu Ankara hükümetine bildirdiler. Ankara hükümeti geminin Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı'nın emrine girmesini emretti. Ereğli'de geminin kaptanlığına Kuzguncuklu İsmail Hakkı Bey getirildi ve personel ilave edilerek mürettebat sayısı yirmi bire yükseltildi. Zonguldak'taki Fransızlar, Alemdar gemisinin İstanbul'dan kaçırılıp Ereğli'ye getirildiğini ve Trabzon'a gitmek üzere yola çıktığını öğrenince Bababurnu civarında 27 Ocak 1921 gecesini pusula kurdular. Alemdar'ı yakalayıp mürettebatını gemide hapsedtiler. Alemdar'a 6 Fransız askeri yerleştirilerek Fransız gemisi önde, Alemdar onun arkasında ve en sonda Fransız hücumbotu olmak üzere İstanbul'a doğru yola çıktılar. Ereğli önlerine geldiklerinde esir edilen Alemdar mürettebatı kurtulup 6 Fransız askerini esir almayı başardı. Alemdar Ereğli'ye doğru hareket edince Fransız hücumbotu ile çatışma çıktı. Ereğli'deki Kuva-yı Milliye birlikleri, Ereğli halkı Fransızlara karadan ateş açtı. Alemdar güçlükle kıyıya yanaştı. Fransızlar karadan ateş açılınca kıyıya yaklaşmaya cesaret edemediler. Alemdarın Serdümeni Rizeli Recep Reis şehit oldu (Peker, 1966:24-48; Mütercimler, 2005:616-630). Olaylar sırasında iki Fransız askeri öldü. Üç Fransız askeri yaralandı. 28 Ocak 1921'de İstanbul'dan bir Fransız filosu Ereğli'ye geldi. Bir torpidosunu Ereğli açıklarına bıraktıktan sonra Zonguldak'a gitti. Zonguldak Mutasarrıflığına nota vererek Alemdar gemisinin teslimini, mürettebatının cezalandırılmasını ve Fransız esirlerinin iadesini

talep ettiler. Yoksa Ereğli'yi işgal edeceklerini belirttiler. Tedbir olarak Fransız esirler Devrek'e gönderildi. TBMM esirlerin serbest bırakılmasına karşılık Alemdar'a ve Türk karasularında Türk bayrağı taşıyan gemilere dokunulmamasını istedi. Fransızlar bu istekleri reddederek Valdek Rosso adlı zırhlıyı Ereğli önlerine gönderdi. Bazı memurları esir alıp gizlice İstanbul'a yolladılar. Ereğli'de bir savunma hattı kuruldu. Milli bir teşkilat oluşturuldu. Halk silaha sarıldı. TBMM'nin emriyle Devrek, Bartın ve Çaycuma'daki milli kuvvetler Ereğli'ye sevk edildi. Ereğli Hükümet Dairesi geçici olarak iki saat içindeki Kocaali köyüne çekildi. Fransızlar olayın ciddiyetini anlayınca geri adım attılar ve 2 Şubat 1921 tarihinden itibaren Zonguldak Mutasarrıfı Nusret Beyle Fransız Amiral Dumesnil arasında görüşmeler başladı. Uzun süren görüşmeler sonrasında iki taraf arasında anlaşma sağlandı. Anlaşma sonrasında, Fransızlar 21 Haziran 1921'de Zonguldak'taki işgallerini sonlandırmak zorunda kaldı (Sarıkoçuncu, 1992:166-177).

Fransızlar Cumhuriyet yıllarında madenleri işletmeye devam ettiler. Ereğli Şirketi 1937 yılında devletleştirildi. 1 Aralık 1940 tarihinde ise yerli ve yabancı sermayeli şirketler ve münferit ocaklar devletleştirildi (Çıladır, 1977:168).

2.FRANSIZLARIN ZONGULDAK'TA KÜLTÜREL FAALİYETLERİ

2.1.Fransızların Zonguldak Sosyo-Kültürel Yaşamına Etkileri

Ereğli Şirketi sahip oldukları ocaklarda Kürt, Laz, Hırvat ve Karadağlı pek çok farklı etnik yapıda insan çalıştırdı. Ancak havzada yeterli kalifiyeli işçi bulamadıklarından Batı Avrupa ve Fransa'dan 60 civarında ustabaşını Zonguldak'a getirdi. Fransa'dan getirilen ustabaşları için müstakil evler inşa edildi (Quataert, 2009:136). Yüksek derecedeki yöneticiler ve mühendisler için Zonguldak'a bakan yüksek yamaçlara villalar yapıldı. Şirket, Fransa'dan getirdiği vatandaşları için aynı binada olmak üzere kilise, hastane ile kız ve erkek çocuklar için okul açtı. Bu okullarda eğitim dili Fransızcaydı (BEO. D:1898 G:142340-1, 5 Ağustos 1902). Fransızlar kurdukları tenis kortları, tiyatro ve sinema salonu ile mahallenin yakınındaki birahaneler sokağıyla kendileri için yaşanılabilir bir mahal oluşturdular (MŞH. SSC. D. 8958 1, s.1-225). Kendi bayram günlerinde ziyafet ve balolar düzenlediler. Kayık yarışları yaptılar (DH. MKT. D:2388 G:23, s.1, 12 Ağustos 1900). Fransızlar Zonguldak'a yaptıkları bu yatırımlar ile kente uzun yıllar kalmayı planladılar.

Zonguldak kentinin ortaya çıkışı Osmanlı toplumunda Batılı gündelik yaşamın benimsenmeye başladığı yıllara denk gelir. Zonguldak'ta yaşayan Fransızlar ve diğer Batı Avrupalı çalışanların evlerinde koltuk, masa-sandalye takımları, elbise dolabı, çatal-bıçak takımları, konsol gibi eşyalar, her türlü yiyecek ve içecek vardı. Avrupa'ya özgü yiyecekler konserve olarak gemilerle Zonguldak'a getirilerek mağaza ve dükkânlarda satılıyordu. Bu yıllarda Zonguldak'ta geleneksel İslam yaşamını benimsemiş köylü işçiler, yarı Batılı yarı İslam yaşam tarzını benimsemiş devlet memurları, klasik Hristiyan yaşamını sürdüren Osmanlı vatandaşı gayrimüslimlerle Batı Avrupalılar bir arada yaşadı. İstanbul'dan gelen devlet memurları, madende görevli üst düzey çalışanlar ve ticaretle uğraşan gayrimüslimlerin evlerinde konsol, büyük ayna, su testisi, Avrupa'dan getirilmiş sırçadan yapılmış su bardağı, sürahi, tabla gibi eşyalar, topraktan yapılmış tütünlük, el lambası, demir karyola, tatlı tablası, tatlı kaşığı, sandalye, yemek masası, su güğümü, kahve cezvesi, yemek takımları, çatal, minder örtüsü, mangal, maşa, ateş küreği, çamaşır teknesi, hamur teknesi, pusula, çarşaf, tarak, kadeh, fincan, burgu, ev havlusu, şekerlik, tuzluk, şemsiye, çeşitli saatler gibi o dönemin modern araç gereçleri bulunmaktaydı (MSH. SSC. d. 8956-2, s.157 No:543, 18 Ağustos 1903; MSH. SSC. d.8956-2,s.160 No:546, 18 Şubat 1903). Avrupalıların günlük yaşamda kullandıkları eşyalar, kılık kıyafetleri ve eğlence tarzları önce devlet memurları ve Osmanlı vatandaşı gayrimüslimler tarafından benimsendi. Sıradan yerli Müslüman ahali yer yataklarında uyuyan, yemeklerini elle yiyen, salonlarda minder üzerine oturarak muhabbet eden bir yaşamı benimsemişti. Batılıların yeme-içme alışkanlıkları ve eğlence anlayışları dine ve geleneklere uygun olmadığından tasvip edilmiyordu. Gayrimüslim, devlet memurları ve üst düzey çalışanların ev eşyaları ve giyimleri bölgede yaşayan Müslüman ahalininkinden hem farklıydı hem de çeşit miktarı fazlaydı. Bu ailelerin evlerinde çatal-bıçak takımı, sandalye ve masa bulunması yemek alışkanlıklarının, karyola bulunması ise yatma alışkanlıklarının değiştiğini göstermektedir. El feneri, ayna, konsol ve saat gibi araç gereçlerin varlığı ise ev düzenlerinin klasik Osmanlı toplumundan farklılaştığını ortaya koymaktadır. Zamanla bölge insanı gayrimüslim ve devlet memurlarının evlerinde gördüğü ev eşyalarına sahip olmaya başladı. Kentin kozmopolit yapısı, ev eşyalarında Osmanlı toplumunun yaşadığı değişimin Zonguldak'ta daha hızlı gerçekleşmesine neden oldu.

Zonguldak'ta devlet memurlarının günlük kullandığı eşyalar şer'iyye sicillerine göre; terlik, kundura, bez gömlek, yelek, palto, eldiven, şalvar, mendil, peşkir, hırka, kemer,

mintan, fes, sarık, yakalık, şalvar, iç donu, ceket ve pantolundu. Ayrıca birçok devlet memurunun kişisel eşyaları arasında kitap, cüz, kalem, mürekkep okkası gibi eşyalar vardı (MSH. SSC. d. 8956-2, s.163 No:555, 26 Ağustos 1903; MSH. SSC. d. 8958-1 s.109, No:13). Gayrimüslimlerin giyim eşyaları arasında farklı olarak şapka bulunuyordu (MSH. SSC. d.8958-1, s.24-25-No: 67, 1 Mart 1904). Bazı zengin ailelerin kişisel eşyaları arasında kürk gibi pahalı eşyalar vardı. Zonguldak'ta yaşayan insanların çeşitli ihtiyaçları için mağazalarda ve bakkallarda Fransız sabunundan İngiliz kibritine, Avusturya bıçağından Amerikan gömleğine kadar her şeyi bulmak mümkündü (MSH. SSC. d. 8956-2, s.192 No:623, 1 Kasım 1903). Kentteki mağazalarda Zonguldak'ta yaşayan Osmanlı vatandaşı Müslim, gayrimüslim ve yabancıların her türlü ihtiyaçlarını karşılayacak malzeme bulunuyordu. Yerli Müslüman halk yabancıların kullandıkları, kendileri için lüks sayılabilecek eşyaları zamanla benimsediler. Batılı yaşam tarzı Anadolu'nun diğer yerlerine göre Zonguldak'ta daha çabuk kabul gördü. Kültürel etkileşim sonucu Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Zonguldak'ta kültür seviyesi yüksek bir zümre ortaya çıktı. Bu zümrenin ortaya çıkmasında grevler ve işçi sınıfının hakları ile ilgili yabancı ve gayrimüslim işçilerin telkinleri başlayan aydınlanma süreci de etkili oldu.

2.2.Zonguldak'ta Fransız Misyonerlerin Çalışmaları

Fransız ve diğer Avrupalıların Zonguldak'ta ikamet etmeye başlaması ile birlikte gelen insanların ibadet ihtiyaçlarını yerine getirebilmek için farklı Hristiyan mezhebenden birçok rahip ve rahibe kente gelip yerleşti. Özellikle Cizvit ve Assompsiyonist¹ misyonu Zonguldak'ta etkili oldu.

Cizvit tarikatı mensupları kendi mezheplerini yaymak için pek çok Hristiyan mezhebenden insanın ikamet ettiği Zonguldak'ı kendileri için uygun yerlerden biri olarak gördü. Avrupa'nın en etkili tarikatlarından olan Cizvitler, Osmanlı topraklarında birçok ruhsatsız mabet ve okul inşa ettiler. Bazen kiraladıkları meskenleri okul ve mabede dönüştürdüler. Hükümet yetkilileri taşra yöneticilerinden bu tür girişimlerin engellenmesini ve var olanların faaliyetlerinin durdurulmasını istedi. Ayrıca taşra yöneticilerinden ev ve

---

¹ Assomptionst tarikatı 1845 yılında Güney Fransa'nın Nimes kentinde Emmanuel D'alzon tarafından kuruldu. Fransa'nın zengin ailelerin desteklediği bu tarikatın amacı Protestan ve Ortodoks Hristiyanları Katolikleştirmektir (Özçakır, <https://www.academia.edu/12460475:4>). 1870 yılında Vatikan Konsili'nde Papanın yanılmazlığının kabul edilmesi Katolik Kilisesi'nin prestijini sarstı. Katolik Kilisesi'nin Doğu Hristiyanları arasında prestijini arttırmak amacıyla "Les Augustins da l'Assomtion" tarikatı Berlin-Bağdat güzergâhında etkili oldu. Merkez edindiği yerlerden biri İzmit'ti. İzmit'teki Assompsiyonistlerin ilgi gösterdikleri yerlerden biride Zonguldak oldu (Macar, 2022:169).

mesken kiralaayan yabancılardan, kiradıkları yerleri okul ve mabede çevirmeyeceklerine dair taahhüt almaları istendi (DH. MKT. D:2343 G:45 s.1, 12 Aralık 1899). Cizvit papazları XIX. yüzyılın sonunda ülkenin diğer yerlerinde olduğu gibi Zonguldak'ta da ruhsatsız mektep açtılar. Mektebin bir bölümünü önce manastıra sonra da çan ekleyerek kiliseye çevirdiler. Burada Pazar ve Yortu günlerinde Katoliklere ayin yaptırıldılar (DH. MKT. D:2372 G:39 s.1, 11 Temmuz 1900). 1904 yılında Hariciye Nezareti ile Fransa Sefareti arasında arsa veya mülk satın alan Fransızların ruhsatsız müessese açamayacağı kararlaştırıldı. Anlaşmada hükme uymayan Fransız müesseselerinin kapatılacağı hükmüne de yer verildi (MF. HTF. D:9 G:666 s.1, 2 Haziran 1904). Anlaşmaya rağmen Fransızlara engel olunamadı. Hükümetin siyasi olarak güçsüz olması ülke içindeki yabancılara müdahale edilmesini engelledi. Yabancıların da bu durumdan istifade ederek siyasi baskı ile Osmanlı ülkesinde kapitülasyonların getirdiği ayrıcalıklardan sonuna kadar yararlandıkları gibi Osmanlı kanunlarına da uymadıkları anlaşılmaktadır.

1897'de Zonguldak'a gönderilen rahipler ve Oblates rahibeleri tarafından kentte Assompsiyonist misyonu kuruldu. 1896'da Assompsiyonistler Zonguldak'ta Peres Augustins de I' Assomption ve Soeurs Oblates de I' Assomtion adlarıyla iki manastır açtı (Gürdal Özçakır, Zonguldak'ta Fransız Misyonerlik Faaliyetleri ve Andre Charles Pierre Moreel'in Yaşam Hikayesi, s.4). Assompsiyonistler Zonguldak Limanı civarında bir bina satın aldılar. Satın alınan bina Zonguldak Limanı müteahhiti Yanko Bey'in yardımcılarında Pino tarafından limanın inşaat çalışanlarına lokanta olarak yapılmıştı. Assompsiyonistler satın aldıkları lokantayı ibadethaneye çevirdiler. Ayrıca misyonun rahip ve rahibeleri oturdukları evleri okula dönüştürdüler. Bu okullarda Hristiyan şirket çalışanlarının çocuklarına eğitim verdiler. Ereğli Şirketi Assompsiyonit rahip ve rahibelerin masraflarını karşıladı. Ayrıca Ereğli Şirketi Fransız Mahallesi'nde kurdukları hastanenin yönetimini de Assompsiyonist rahip ve rahibelere bıraktılar. Hastanenin zemin katında "Saint Louis de Gonzague" cemiyeti erkekler için, "Enfants de Marie et des Saints Anges" cemiyeti ise kızlar için birer kütüphane ve matbaa kurdu. Ayrıca konferanslar, film gösterileri ve gramofon dinletileri düzenlediler. Üzülmez ve Çatalağzı'nda iki şapelde ayin yaptılar. Gelik'te de aynı amaçla bir şapel açtılar (Macar, 2022:170-172, 177).

1903 yılında Zonguldak'ta Fransızlara ait iki manastır vardı. Pazar ve yortu günlerinde Katolikler kilisede ayin düzenlediler (Çalışkan, 2021:372). 1913 yılına kadar

Assompiyonistlerin Zonguldak rahibi Leonce Hennebique idi. Leonce, Eskişehir'e atanınca yerine Andavel Besese atandı (Macar, 2022:174).

1915 Martında Rus bombardımanından sonra Fransız rahip Andavel Besese ile Yunan rahip Efiste Atiyos'un tabyaları dolaşmaları, kentin gördüğü zararlar ilgili malumat hazırlığı içinde olmaları güvensizliğe neden oldu. Bu nedenle iki rahip Bolu'ya sürgün edildi (DH. ŞFR. D:55 G:107; D:464 G:128). Ayrıca I. Dünya Savaşı sırasında bazı rahibelerde Bolu'ya gönderildi. Rahibeler Bolu'da bir hane kiraladılar. Hükümet Bolu'ya gönderilen rahip ve rahibelerin her türlü ihtiyaçlarını karşıladı. Rahibelerden hastabakıcı görevi üstlenebilecek olanların Zonguldak'ta kalmasına izin verildi (DH. EUM. 5.Şb. D:23 G:26 s.4). Zonguldak'taki Katolik Kilisesi Rus bombardımanında hasar gördü. Kentte Katoliklerin rahipsiz kaldığı dönemde Zonguldak Jandarma kumandanı Hayri Bey kiliseyi tamir ettirdi. Buraya askerleri yerleştirildi. Fransız rahibin sürgününden sonra Zonguldak Katolik Kilisesi dokuz ay rahipsiz kaldı. Zonguldak'taki Katoliklerin ayin yapamadıkları gerekçesi ile rahip isteğinde bulunmaları üzerine 1916'da Kapusen tarikatı mensubu Stephan Richard Liebl adlı Alman bir rahip kente gönderildi. Zonguldak Katolik Kilisesi dokuz ay rahipsiz kaldı. Rahip Stephan Richard kente geldiğinde kiliseyi Hayri Beyden istedi. Sonuç alamayınca İstanbul Hükümetine şikâyet etti. Sonrasında kilise ayin için Katolıklere devredildi. I.Dünya Savaşı'ndan sonra Fransızlar Zonguldak'a döndü. Katolik Kilisesi tekrar Fransızların eline geçti. Bu durum 21 Haziran 1921 tarihinde Fransızların kentten çekilmesine kadar devam etti. Fransız işgalinin son bulması ile birlikte Assompiyonistlerin büyük kısmı ülkelerine döndüler (Elçin Macar, 2022:176-179).

2.3.Zonguldak'ta Fransız Eğitim Kurumları

Fransızlar Fener semtinde açtıkları hastanenin bitişiğine 1900 yılında erkek ve kız mektebi kurdular (BOA., BEO, D:1929, G:144661, Belge no:1). Fransızlar biri erkeklerle diğeri kızlara ait olmak üzere ekonomik olarak şirkete bağlı olan, idaresi Assompiyonist rahiplerin elinde birer okul açtı. Bu iki okulun eğitimi dini ağırlıklıydı (Çalışkan, 2021:365). Fransızlar Cizvit ve Assompiyonistler aracılığı ile eğitim faaliyetlerinde bulundular.

Zonguldak'ta ikamet eden Fransız papazları ruhsatsız açtıkları mektep binasını kendilerine ikametgâh olarak seçtiler. Açtıkları mektebi de o civarda otel olarak kullanılan binaya nakletmek istediler. Kastamonu valiliği, Dâhiliye Nezareti'ne çektiği telgrafta ecnebilerin Zonguldak'ta yeterli nüfusu olmadığı halde Zonguldak'a gelen 3 rahibin kaldıkları

oteli mektebe dönüştürdüklerini bildirdi (BOA., DH.MKT, D:2281, G:4, Belge no:1). Fransız Cizvit papazları, sadece Zonguldak'ta değil ülkenin birçok yerinde bu tür faaliyetler yapıyordu. Kendilerine gösterilen hoşgöründen yararlanarak memleketin her tarafında meskenleri ibadethane, yetimhane gibi müesseselere çevirerek izinsiz okul açmaları hükümeti rahatsız etti. Bunun üzerine Merkezi Hükümet taşradaki yetkililerden bu tür faaliyetlerin engellenmesini istedi (BOA., DH. MKT, D:2302, G:58, Belge no:1). Ayrıca açılan bu tür mekteplere Osmanlı vatandaşı çocukların öğrenim görmesine izin verilmemesi mahalli hükümetlere bildirildi. Misyonerler Zonguldak'ta açtıkları mektebi ibadethane olarak da kullanıyordu. Cizvit papazlarının pazar ve yortu günlerinde orada bulunan Katoliklere ayin yaptıkları mutasarrıflıktan Dâhiliye Nezareti'ne bildirildi (BOA., DH.MKT, D:2372, G:39, Belge no: 1). Bunun üzerine Zonguldak'ta Fransız Cizvit papazları tarafından izinsiz açılan mektebe Osmanlı vatandaşlarının gitmesi yasaklandı. Ecnebilerin okul açabilmesi için sefaretleri aracılığı ile gerekli izni almaları gerektiği bildirildi (BOA., DH. MKT, D:2475, G:3, Belge no:1-2). 1900'lü yıllardan itibaren belgelerde Cizvit tarikatından bahsedilmemektedir. Konu ile ilgili araştırma yapan Elçin Macar ve Tuğba Çalışkan Cizvit tarikatının okullarını ve kiliselerini 1900'lü yılların başında Assompsiyonistlere devretmiş olabilecekleri üzerinde dururlar.

Fransızların hastane yanında açtıkları mektebin 1914 yılında dört öğretmeni vardı. Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na katılınca mektebin faaliyetleri durduruldu (BOA., BEO, D:1929, G:144661, Belge no:1). Fransız okulları Mondros Ateşkes Anlaşmasından sonra tekrar faaliyete geçti. Milli Mücadeleden sonra Zonguldak Mutassarıflığı 1923-1924 eğitim öğretim yılında Fransız okullarının Türk kanunlarına uymadığı gerekçesi ile faaliyetine izin vermeyeceğini açıkladı. Bu durum Türkiye- Fransa arasındaki ilişkileri gerginleştirdi (HR. İ. D:80 G:51 s.1-6, 10 Ağustos 1923). Tartışmalar sonrasında Fransız okulları Cumhuriyetin ilk yıllarında bir süre daha faal kaldılar. Fransızların açtığı okullar, Zonguldak'ta modern temel eğitim kurumlarının açılmasında etkili oldu.

2.3.1.Sent Barab İbtidai Mektebi

Fransızlar tarafından 1898 yılında Çaydamar'da açıldı. Beş yıllık bir okuldu (BOA., MF. İBT, D:359, G:98, Belge no:4). Assompsiyonistler tarafından açılan okulun masrafları Ereğli Şirketi tarafından karşılandı (Çalışkan, 2021:181). 1906 Haziran'ında meydana gelen

selde Assompsiyonistlerin erkek okulu yıkıldı. Frer Humbert Terraz adında Assompsiyonist bir keşiş öldü (Macar, 2022:173). Okul tekrar inşa edildi. 1912 yılında mektebin müdürü Ferar Mark idi ve aynı yıl okulun 110 öğrencisi bulunuyordu. Okul öğretmenliğini Altanazafdar üstlenmekteydi. Okulun rüştiye kısmı da bulunuyordu (BOA., MF. İBT, D:359, G:98, Belge no:4).

2.3.2.Saint Geneienne İbtidai Mektebi

Fransızlar tarafından 1898 yılında Mithat Paşa Mahallesi Plato mevkisinde kuruldu. Assompsiyonistler tarafından açılan okulun masrafları Ereğli Şirketi tarafından karşılandı (BCA., 180-9-0-0/27-141-1-17, 29.09.1923). 1912 yılında okul müdiresi Sörso Peryor ve Yedinöfer Süvar idi. Mektebin 90 kız öğrencisi bulunuyordu. Mektebin iptidai ve rüştiye bölümleri vardı (BOA., DH. ŞFR, D:449, G:85, Belge no:1).

Assompsiyonistler tarafından açılan mektep, yatılı ve yatısız olarak ikişer sınıflı mekteplerdi. Her iki okul din dersi ağırlıklıydı. I.Dünya Savaşı yıllarında okullar kapandı. Fransız işgali ile birlikte tekrar faaliyete başladılar. Müslüman öğrencilere de okulun din dersi ağırlıklıydılar (Çalışkan, 2021:365, 373). Kız ve erkek okulu müfredatında Türkçe, Türkiye Coğrafyası, Türkiye Tarihi dersleri de yer alıyordu (Macar, 2022:186).

Mondros Ateşkes Anlaşmasından sonra Fransız Saint Geneienne İbtidai Mektebi tekrar açıldı ve müdürlüğünü Arkad Efendi adıyla bir papaz üstlendi. 1923 yılında mektepte 21 Müslüman talebe eğitim öğretim görüyordu. Zonguldak İslam Mektebi'nde ise 33 Müslüman talebe bulunmaktaydı. Kanunlara göre Türk çocukların ilk eğitimlerini Türk Mekteplerinde yapmaları gerekmektedir (BCA., 180-9-0-0/27-141-1-2, 29.09.1923). Ayrıca Fransız Mektebi'nin 1923 Haziran ayında yılsonunda yapılan müsamerede İstiklal Marşı okunmamış, müsamereye Fransız Marşı ile başlandı. Fransız Mektebi'nin müdürü Arkad Efendi kendini Fransız topraklarında zannederek bu tür faaliyetlere girişince Zonguldak valisi 20 Haziran 1923'te Arkad Efendi'yi görevden aldı. Yetkililer Papaz Arkad Efendi'nin bundan sonra Türk topraklarında görev alamayacağını belirttiler (BCA.,180-9-0-0/27-141-1,s.3-6 29.09.1923). Ayrıca Zonguldak valisi Fransızların kente nüfuslarının azaldığını belirterek 1 Eylül'den itibaren okullun eğitim-öğretime devam edemeyeceğini Fransızlara bildirdi. Fransızlar durumu hükümete şikâyet ettiler. İsmet Paşa Fransız yetkililere yazdığı mektupta Türk kanun ve yönetmeliklere uymak şartı ile mektebin faaliyetlerine devam edebileceğini belirtti (HR. İM. D:80 G:51 s.1-6, 10 Ağustos 1923). Yeni Türk Devleti Fransızlara taviz

vermedi. Osmanlı Döneminde kanunlara uymayan, istedikleri gibi hareket eden Fransızlar yeni Türk Hükümetinin taviz vermeyen tutumu karşısında kanunlara uymak zorunda kaldılar.

Arkad Efendi'nin yerine Mösyö Poul Rodva okul müdürü oldu. Okulun ikinci müdürü ise Madmazel Helan Manfan'dı (BCA., 180-9-0-0/27-141-1-17, 29.09.1923). Okulun Fransız vatandaşı beş öğretmeni ve bir mubassırı vardı. Erkek ve kız şubelerinde Türkçe, Türk Tarihi ve Türk Coğrafyası derslerine giren Ali Rıza Bey ve Kaniye Hanım adıyla iki Türkiye vatandaşı öğretmeni vardı. Okul müdür ve müdüresi rahip ve rahibe olduklarından devlet maaş almıyorlardı. Öğretmenler ise 50 lira aylık almışlardı (BCA., 180-9-0-0/27-141-17-18, 29.09.1923).

SONUÇ

Fransızlar Ereğli Şirketi aracılığı ile havzaya girdiler. Kısa sürede havzadaki maden ocaklarının çoğunu satın aldılar. Bütün maden ocaklarını işletme hakkını elde ederek Ereğli'den Paris'e uzanan bir demiryolu hattı kurarak havzayı tamamen müstemleke haline getirmeye çalıştılar. Ereğli şirketinin kurulmasından I.Dünya Savaşına kadar olan süreçte kömür havzasındaki tüm ocakları ele geçirmek için Zonguldak'a atadıkları konsolos aracılığı devlet memurları üzerinde baskı oluşturdular. Fransızların Zonguldak'a konsolos ataması üzerine Osmanlı Hükümeti Zonguldak'ı alelacele köyden kazaya dönüştürdü.

II. Abdülhamit Dönemi'nde Ragıp Paşa devlet gücünü arkasına alarak Fransızların bölgeyi müstemleke haline getirmesini engelledi. İttihat ve Terakki iktidarında Alman yanlısı bir politika izlendi. Havzaya Alman sermayesi girdi. I. Dünya Savaşı sırasında Fransızlar kentten çıkarıldı. Mondros Ateşkes Anlaşması sonrasında tekrar havzaya gelen Fransızlar Zonguldak'ı işgal ettiler. Bölgede alınan önlemlerle Fransızların işgal bölgelerini genişletmeleri engellendi. Kısa sürede havzada Milli Mücadele yanlıları güçlendi. Alemdar olayından sonra Fransızlar işgallerini sonlandırmak zorunda kaldılar. TBBM ile yaptıkları anlaşma ile 1937 yılına kadar Ereğli Şirketi aracılığı ile havzada maden ocakları işlettiler.

Fransızlar Zonguldak'ta kendi vatandaşları için oldukça lüks bir mahalle kurdular. Mahallede okul, kilise ve hastane gibi yapılar inşa ettiler. Kurdukları mahallede sinema ve tiyatro gösterileri düzenlediler. Tenis kortları gibi daha önce Anadolu şehirlerinden rastlanmayan tesisler oluşturdular. Yerli insanlar ise barakalarda ve koğuşlarda zor şartlarda yaşadılar. Bu yıllarda şehirde iki farklı görüntü vardı. Bir tarafta günümüz Fener semtinde

Fransızların yaşadığı, merkezinde eğitim ve sağlık kuruluşları olan, sosyal tesisleri, dinlenme alanları, yamaçta deniz manzaralı ve sürekli güneş alan villa tarzı yapıları ile son derece modern bir görünüm varken diğer tarafta Müslüman maden işçilerinin yaşadığı koğuşlar, barakalar, dağa tepeye ve Üzülmaz deresi kenarına inşa edilmiş sağlıksız derme çatma konutların bulunduğu, doğru düzgün yolların olmadığı, altyapının bulunmadığı sokakların görüntüsü vardı.

Fransızlar hem Ereğli Şirketi çalışanları için hem de misyonerlik faaliyetleri için kentte birçok temel eğitimi kurumu kurdular. Osmanlı Hükümeti bu durumdan rahatsızdı. Müslüman çocukların bu okullara gitmesini engellemek için kentte modern temel eğitim kurumları açmak zorunda kaldı. Fransızlar her alanda olduğu gibi eğitim alanında da Osmanlı kanunlarına uymadılar. Kendilerini uyaran ya da isteklerini yerine getirmeyen devlet memurlarını Osmanlı hükümetine baskı yaparak ya görevden aldırıldılar ya da görev yerlerini değiştirilmesine neden oldular. Osmanlı Devleti'nin güçsüzlüğü bu durumun en önemli nedeniydi. Yeni Türkiye Cumhuriyeti Fransızlara taviz vermedi. Kanunlara uymayan okulların faaliyetlerine izin verilmedi. Fransızlar istedikleri gibi hareket edemeyeceklerini anlayınca Cumhuriyetin ilk yıllarında okullarını kapatarak memleketlerine dönmek zorunda kaldılar.

Fransız misyonerleri Osmanlı vatandaşı Rum ve Ermeniler, Zonguldak'a Avrupa'dan gelen Hristiyanlar için Zonguldak'ta misyonerlik faaliyetlerinde bulundular. Misyonerler kentte kurdukları kiliseler ve okullar aracılığı ile hem kendi vatandaşları hem de Osmanlı vatandaşları üzerinde kültürel etkiler bıraktılar. Batı Avrupalıların ev eşyaları, yeme-içme alışkanlıkları, giyim-kuşamları Zonguldak'ta yaşayan gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarını, burada görev yapan devlet memurlarını ve zamanla yöre halkını etkiledi. Fransız gündelik yaşamı yerli halk tarafından da zamanla benimsendi. Batı Avrupa kültürü ile Anadolu insanının beraber yaşadığı Zonguldak kenti kültürel etkileşimin yoğun yaşandığı bir yer oldu.

EXTENDED ABSTRACT

The French recognized Zonguldak, which has rich coal beds, during the Crimean War. XIX. At the end of the 19th century, the French capital entered Zonguldak after the architect Yanko received a port concession in Zonguldak. Until the French came to Zonguldak, this place was a village. The French started operate mines using the privilege given to them. Many French people settled in the city. Ereğli Company created a neighborhood fort he French

coming to the city. In addition, many people from various European countries came to the city to work in various jobs, especially in mines. Missionaries flocked to Zonguldak to meet the educational and religious needs of the arriving people. The French appointed a consul to the city. They opened churches and schools. They created social living spaces such as cinemas, theaters and tennis courts.

The French created a livable area for themselves in Zonguldak. They local people worked in mines in poverty. He lived in dormitories or makeshift shacks. Over time, the local people emulated the lives of Western Europeans living in the city. For this reason, the clothing, food, entertainment life and household goods of Westerners in Zonguldak were reflected in social life earlier than in other cities of Anatolia. In addition, cultural interaction revealed a group with a high level of culture in Zonguldak.

The French tried to make the basin a colony from the first day they arrived. During World War I, the French were expelled from Zonguldak. When the Ottoman Empire was defeated in the war, the French came to the city again and occupied the city. They did not face any reaction in the first months of the occupation. However, from the beginning of 1920, supporters of the War of Independence grew stronger in the city. The French did not dare to fight with the Turkish Grand National Assembly in Zonguldak. After the Alemdar incident, the French had to end the occupation of the city.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.), Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO.) D:1139 G:8541; D:1155 G:86564; D:1500 G:112447; D:1898 G:142340/1; D:1929, G:144661, Belge no:1; D:2155 G:161590.

BOA., Dâhiliye, Mektubi Kalemî, (DH. MKT.) D:715 G:19; D:764 G:62; D:2084 G:39; D:2308 G:72; D:2625 G:60.

BOA., Dâhiliye, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti (DH. EUM.) D:25 G:44/2.

BOA., Dâhiliye, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Asayiş Kalemî (DH. EUM. AYŞ.) D:66 G:10.

- BOA., Dâhiliye, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Ecanib Kalemi (DH. EUM. ECB.) D:25 G:44.
- BOA., Dâhiliye, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Beşinci Şube (DH. EUM. 5 Şb.) D:23 G:26; D:83 G:20).
- BOA., Dâhiliye, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Altıncı Şube (DH. EUM. 6.Şb.) D:2 G:49.
- BOA., Dâhiliye, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Emniyet Şubesi (DH. EUM. EMN.) D:90 G:19; D:90 G:19/1.
- BOA., Dâhiliye, İdare-i Umumiyye (DH. İ.U.M.) D:2022 G:1466; D:2023 G:1451.
- BOA., Dâhiliye, Kalem-i Mahsus (DH. KMS.) D:56 G:48; D:57 G:26.
- BOA., Dahiliye, Mektubi Kalemi, (DH. MKT.) D:2281, G:4; D:2302, G:58; D:2343 G:45; D:2372, G:39; D:2475, G:3.
- BOA., Dâhiliye, Şifre Kalemi (DH. ŞFR.) D:55 G:216; D:449 G:85.
- BOA., Hazine-i Hassa Defterleri (HH.d.) Defter No:799.
- BOA., Hazine-i Hassa İradeler (HH.İM.) D:80 G:51.
- BOA., Hariciye Nezareti Tahrirat Kalemi (HR. TH.) D:210 G:44.
- BOA., İrade Hariciye (İ. HR.)D:411 G:43.
- BOA., Maarif Nezareti Tedrisat-ı İbtidaiyye Kalemi (MF. İBT.) D:359, G:98.
- BOA., Maliye Nezareti Emlak-i Emiriyye Müdüriyeti (ML. EEM.) D:815 G:50.
- BOA., Meclis-i Vükela Mazbataları (MV.) D:198 G:100.
- BOA., Şûra-yı Devlet Evrakı (ŞD.) D:6 G:61; D:1683 G:23.
- BOA., Yıldız Mütenevvi Maruzat (Y.MTV.) D:165 G:178.
- BOA., Yıldız Sadaret (Y. PRK.) D:15 G:8.
- BOA., Yıldız Posta ve Telgraf Nezareti Maruzatı (Y. PRK. PT.) D:15 G:123.
- BOA., Yıldız Umumi (Y. PRK. UM.) D:39 G:70.
- Cumhuriyet Arşivi (BCA.) 180-9-0-0/27-141-1-17, 29.09.1923.

- Çalışkan T. (2021). “Zonguldak Saint Genevieve Kız ve Saint Barbe Erkek Fransız Okulları”, *Selçuk Türkiyat Dergisi*, S.52, 365-388.
- Çıladır S. (1977). *Zonguldak Havzasında İşçi Hareketlerinin Tarihi 1848/1940*, Ankara: Yeraltı Maden/İş Yayınları.
- Erküçük Adalar B. (2019). *Basiret Gazetesine Göre Prusya-Fransa Savaşları (1870-1871)*, Erzurum Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Genç, H. (2007). *Ereğli Kömür Madenleri (1840-1920)*, Marmara Üniversiteleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Güven, T. (2015). *Kömür Madenciliği, İşletmecilik ve Çalışma Hayatı (1848-1912)*, Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları.
- Macar, E. (2022). Zonguldak Katolik Misyonu. A. Efiloğlu, G. Arslan, Y. Namal (Ed.), *Zonguldak Antik Çağ'dan Cumhuriyet'e Bir Kentin Tarihi* içinde (s. 169-190). Ankara: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları No:37.
- MŞH.ŞSC.d.. 8956 Zonguldak; 2166 H.29.12.1321/ M.17.12.1904.
- MŞH.ŞSC.d.. 8958 Zonguldak; 2168 H.29.12.1330/ M.09.12.1912.
- Mütercimler, E. (2005). *Onlar Bizim İçin Öldüler Bu Vatan Böyle Kurtuldu*, İstanbul: Melisa Matbaacılık.
- Quartert, D. (2009). *Osmanlı İmparatorluğunda Madenciler ve Devlet*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Peker, N. (1966). *Öl, Esir Olma İstiklal Savaşında*, İstanbul: Oktay Yayınevi.
- Sarıkoymuncu, A. (1992). *Millî Mücadele'de Zonguldak ve Havalisi*, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Özçakır, G. (2016), “Zonguldak'ta Fransız Misyonerlik Faaliyetleri ve Andre Charles Pierre Moreel'in Yaşam Hikayesi”, <https://www.academia.edu/12460475/>, (Erişim Tarihi:12.10.2021).

Zaman, E. M. (2012). *Zonguldak İnsan Mekan Zaman*, Zonguldak: TMMOB Maden Mühendisler Odası Yayınları.